

عوامل مؤثر بر عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان یافته مواد مخدر

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۸/۲۲ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۱۸

از صفحه ۲۷ تا ۴۶

نجات امیری^۱، مهدی جواهری^۲

چکیده

زمینه و هدف: قاچاق مواد مخدر یکی از مسائل پیچیده اجتماعی عصر حاضر است که زمینه‌ساز و بسترساز بروز بسیاری از آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی است. تحقیق حاضر با هدف تبیین عوامل مؤثر بر گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان یافته مواد مخدر انجام شده است.

روش: این مطالعه از نوع تحلیلی که به صورت مقطعی در سال ۹۸ انجام گرفته است. جامعه آماری پژوهش، شهروندان بالای ۱۸ سال شهر زاهدان بودند که حجم نمونه، ۳۸۴ نفر محاسبه شده و نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای از مناطق شهر زاهدان انجام شد. ابزار تحقیق پرسشنامه بوده که روایی صوری آن بررسی شده و برای اطمینان از پایایی، از آلفای کرونباخ استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان داد که تمامی عوامل شناسایی شده بر گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان یافته مواد مخدر تأثیر معناداری دارد. یافته‌های آزمون رگرسیون خطی ساده نیز نشان داد پایگاه اجتماعی - اقتصادی، بیش‌ترین تأثیر و شکاف‌های قومی - مذهبی کمترین تأثیر را بر گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان یافته مواد مخدر دارد.

نتیجه‌گیری: سازمان‌ها و نهادهای محلی، دولتی و حاکمیتی برای مقابله با قاچاق سازمان یافته مواد مخدر در قلمروی مرزهای شرقی کشور نسبت به توسعه همه‌جانبه مرزهای شرقی (توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و امنیتی) با هدف پیشگیری از آسیب‌ها و تهدیدات ناشی از قاچاق سازمان یافته مواد مخدر، اقدامات راهبردی و اجرایی گسترده‌تری را صورت‌بندی و عملیاتی نمایند. لذا ضروری است در کنار سیاست‌های مقابله‌ای و سلبی در مبارزه با این پدیده مهم، اقدامات، رویکردها و راهبردهای ایجابی فرصت‌ساز و قابلیت‌ساز به‌منظور پیشگیری از عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر، محور برنامه‌ریزی‌های نهادهای مسئول قرار گیرد.

کلید واژه‌ها: قاچاق سازمان یافته، شبکه‌های قاچاق، مواد مخدر، موقعیت ژئوپلیتیکی.

استناد: امیری، نجات و جواهری، مهدی (تابستان ۱۴۰۰). عوامل مؤثر بر عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان یافته

مواد مخدر. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۶(۶۲)، صص ۲۷-۴۶.

DOR: dorl.net/dor/20.1001.1.17359367.1400.16.1.10.8

۱. مدرس دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، Nejat.amiri@gmail.com

۲. دانشجوی دکترای امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران، javaheri_mahdi59@yahoo.com

مقدمه

جمهوری اسلامی ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی خود که در مجاورت بزرگ‌ترین تولیدکننده مواد مخدر جهان، یعنی افغانستان قرار دارد، همواره در معرض تهدیدات اجتماعی زیادی از سوی حوزه قاچاق مواد مخدر بوده است. این پدیده نه تنها امنیت فرد، بلکه امنیت ملی جامعه را هدف قرار می‌دهد (سلطانی نژاد و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۱۱۱). از دلایل عمده و علل اصلی گرایش به قاچاق سازمان‌یافته و شبکه‌ای مواد مخدر در مرزها شرق کشور، همجواری کشور ایران با عمده‌ترین عرضه‌کنندگان و متقاضیان مواد مخدر است که نیازمند اقدامات کنترلی و پیشگیرانه است. عوامل متعددی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر تأثیرگذار است؛ برخی از پژوهش‌ها نیز پیشگیری اجتماعی و مشارکت عمومی را در گرایش به قاچاق مواد مخدر سهیم می‌دانند (شایگان و اصغرزاده، ۱۳۹۴). برخی نیز عوامل جغرافیایی و موقعیت ژئوپلیتیکی را در قاچاق مواد مخدر مؤثر می‌دانند (جعفریان، احتشامی و حسونند، ۱۳۹۴). لذا در سالان اخیر، پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا ضمن اتخاذ رویکردهای پیشگیرانه انتظامی، اقدامات مقابله‌ای و برخوردی متعددی با شبکه‌های تبهکارانه قاچاق مواد مخدر صورت‌بندی و عملیاتی کرده است و نسبت به کشف قاچاق مواد مخدر، شناسایی و دستگیری سر شبکه‌ها و عوامل اصلی و لایه‌های پنهانی آن‌ها اعم از خرده‌فروشان و عمده‌فروشان و عوامل توزیع‌کننده اقدام کرده و پرونده‌های کلان و عمده قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر برای سیر مراحل قضایی و دادرسی به مراجع قضایی ارسال شده است. لیکن، پدیده قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر در قلمرو مرزهای شرقی کشور همچنان یکی از معضلات اساسی و عمده فراروی حاکمیت جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه سازمان‌های انتظامی - امنیتی مسئول و آحاد جامعه است. لذا در این راستا نگارنده معتقد است که یکی از مهم‌ترین مشکلات در رابطه با این پدیده، عدم توجه جدی به علل و عوامل گرایش و عضویت در شبکه‌های تبهکارانه قاچاق مواد مخدر در شرق کشور به‌ویژه استان سیستان و بلوچستان است. نگارندگان علل و عوامل دقیق گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته

مواد مخدر در مرزهای شرقی را به مدد مصاحبه با صاحب‌نظران و خبرنگاران حوزه مواد مخدر استخراج کرده و سپس آن را در بوته آزمون قرار داده است. بنابراین، به‌زعم محققان، عوامل متعددی در گرایش به مصرف مواد مخدر و حتی عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر تأثیرگذار است. یکی از متغیرهایی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته و از عوامل عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر از دیدگاه صاحب‌نظران تلقی شده، موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی کشور است. موقعیت ژئوپلیتیک ایران از یک سو با افغانستان، به‌عنوان بزرگ‌ترین تولیدکننده مواد مخدر در جهان و از سوی دیگر با پاکستان به‌عنوان بزرگ‌ترین تولیدکننده هروئین در جهان و از طرف دیگر، ایران به‌عنوان نزدیک‌ترین مسیر انتقال مواد مخدر به ترکیه مبدأ مسیر اروپا و کشورهای حاشیه خلیج فارس باعث شده قاچاقچیان قانون اصلی توجه خود را همین مرزها قرار دهند (حشمت‌زاده و گله‌دار، ۱۳۹۰، ص ۱۷۲). از عوامل مؤثر بر عضویت در این شبکه‌ها به تعبیر صاحب‌نظران، پایگاه اجتماعی - اقتصادی مرز نشینان است؛ همان‌طور که در پژوهشی با بررسی جامعه‌شناختی پدیده قاچاق مواد مخدر توسط زنان در شهر زنجان، عوامل محیطی و اجتماعی و خانوادگی مؤثر در ارتکاب زنان به قاچاق مواد مخدر را عواملی از جمله اوضاع نابسامان خانواده از قبیل اعتیاد و طلاق و شرایط سخت اقتصادی و تنگدستی زنان دخیل می‌دانند (اکبری و احمدی، ۱۳۹۱، ص ۱۱۵). بنابراین، مسئله اصلی تحقیق در صدد پاسخ به این سؤالات اساسی است که چرا برخی افراد تمایل به عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر پیدا می‌کنند؟ شرایط اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در یک جامعه چگونه است که زمینه را برای گرایش افراد به عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر فراهم آورده است؟ بنابراین، علل شناسی گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر چه بوده است؟

محققان مختلفی به آثار و پیامدها و علل و عوامل قاچاق مواد مخدر پرداخته‌اند، از جمله بختیاری، قاسمی، خباز و قاسمی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «مدیریت مبارزه با ساختارهای اجتماعی - فردی علل اعتیاد به مواد مخدر در ایران»، معتقدند برای مدیریت

اثر بخش نسبت به این پدیده، سیاست‌های پیشگیرانه مبتنی بر برنامه‌های جامع مدرسه‌محور و نیز توجه به خرده‌فرهنگ‌های متکثر موجود در جامعه براساس ویژگی‌های قومی، جغرافیایی، سنی و جنسیتی در تغییر نگرش و ارتقاء مهارت‌های مواجهه با مواد مخدر توصیه می‌شود. اثبات زاده (۱۳۹۸) نیز در پژوهشی با عنوان «شیوه‌های جلوگیری از قاچاق مواد مخدر» به این نتیجه رسیده است که شیوه‌های مختلفی جهت جلوگیری از قاچاق مواد مخدر وجود دارد، از جمله شیوه‌های اطلاعاتی، استفاده از امکانات مالی و تجهیزاتی، آموزش عوامل انسانی، شیوه‌های انتظامی و رزمی که می‌توان گفت تمامی شیوه‌ها مکمل هم بوده و باید توأمان مورد استفاده قرار بگیرند. همچنین، قربانی، اکبری، محمدی و حسینی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی و مقایسه تطبیقی قانون مبارزه با مواد مخدر، پیش‌سازها و روان‌گردان‌ها در ج.ا.ایران با برخی کشورهای همسایه»، بیان می‌دارند که جمهوری اسلامی ایران به خاطر قرار گرفتن در مجاورت بزرگ‌ترین کانون تولید مواد افیونی، ناآرامی در کشورهای همجوار از جمله عراق، واقع شدن در مسیر ترانزیت بالکان و غیره، حساس‌ترین موقعیت ژئوپلیتیکی را در میان کشورهای منطقه و حتی جهان برای ایران رقم زده است.

نگارندگان معتقدند رهبران باندها و شبکه‌های تبهکار قاچاق مواد مخدر از ظرفیت‌های اقوام و شکاف‌های قومی - مذهبی و اختلافات قومی بهره‌برداری سیاسی کرده و جوانان و نوجوانان نوارهای مرزی شرق کشور را در شبکه‌ها و باندهای تبهکارانه خود (حمل مواد مخدر، توزیع، نگهداری، فروش، تحویل در مسیرهای ترانزیتی و مسیرهای مورد هدف در سراسر کشور) به کارگیری کرده و حتی آن‌ها را به تجهیزات و آموزش‌های تخصصی اطلاعاتی مجهز کرده و با اهداف مغرضانه و در راستای فشار و ضربه زدن به نظام جمهوری اسلامی ایران، اقدامات غیرقانونی خود را عملیاتی می‌کنند. لذا توجه به مسائل قومی و لایه‌ها و شبکه‌های پنهانی در قاچاق مواد مخدر و لزوم مقابله و انجام اقدامات پیشگیرانه انتظامی - امنیتی و حتی اطلاعاتی از سوی پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا و سایر دستگاه‌های اجرایی (در رابطه با این عوامل) از ضرورت‌های اساسی این پژوهش است.

نظریه پردازان در تبیین ساختاری قاچاق مواد مخدر به‌طور کلی به دیدگاه‌های جامعه‌شناسی و روان‌شناسی معتقد بوده و نقش عوامل فردی، اجتماعی و اقتصادی و محیطی را در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر بسیار مؤثر می‌دانند. همان‌طوری که دورکیم^۱ بر این عقیده است که پدیده بزهکاری و جرم را نمی‌توان صرفاً با عوامل روانی و جسمانی افراد توجیه کرد؛ زیرا به نظر می‌رسد این عوامل نقش چندانی در بزهکاری افراد نداشته، بلکه عوامل اجتماعی از قبیل شرایط نامناسب خانواده، ناسازگاری اجتماعی، طلاق، بزهکاری والدین، بیکاری، مهاجرت، ضعف اعتقادات و باورهای دینی از عوامل اساسی و نقش تعیین‌کننده‌ای در بزهکاری اعمال مجرمانه دارند (محمدی، ۱۳۹۱). از طرفی، پارسونز^۲ نیز در تبیین انحرافات اجتماعی بر مبنای عوامل فردی و اجتماعی و سازمانی، نظام‌های چهارگانه جامعه، فرهنگ، شخصیت و اقتصاد را مطرح کرده است (کوهن^۳ و همکاران، ۱۹۸۱). لذا بر این اساس، نگارندگان معتقدند هر یک از خرده‌فرهنگ‌های فردی، اجتماعی و محیطی کارکردهای خاصی دارند که می‌تواند در تبیین و کنترل انحرافات اجتماعی و بزهکاری مؤثر واقع شود. لذا براساس نظریه پارسونز، اگر سازمان‌های متولی (به‌ویژه پلیس مبارزه با مواد مخدر) در امر مبارزه و مقابله با قاچاق مواد مخدر کارایی لازم را ایفا نکنند، پیامد این کم‌کارکردی منجر به بی‌سازمانی اجتماعی و بروز پدیده قاچاق مواد مخدر در سطح کلان می‌شود. در این راستا، شاو و مکی^۴ نیز در توجیه بالا بودن نرخ بزهکاری (در این مطالعه؛ قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر) در مناطق شهری و مرزی، نظریه بی‌سازمانی اجتماعی را مطرح کردند. به نظر نگارنده و با الهام از نظریه شاو و مکی، بی‌سازمانی اجتماعی ناشی از کم‌کارکردی و اقدامات کنترلی برخی از نهادهای آموزشی، کیفری و غیر کیفری (از جمله پلیس، نهادهای دولتی و محلی) است که

---

1 Durkheim

2 Parsons

3 Cohen

4 Shaw and McKay

اقدامات و تدابیر مقابله‌ای آن‌ها برای کنترل این جرم سازمان‌یافته کافی و مؤثر واقع نمی‌شود. همان‌طوری که برخی از نویسندگان معتقدند نهادها و سازمان‌های اجتماعی مانند مدرسه، خانواده و پلیس در حل مشکلاتی که اجتماع با آن مواجه است، توانایی خود را از دست می‌دهند. به عبارتی، مکانیزم کنترل اجتماعی ضعیف می‌شود (آگنیو و برانگاد^۱، ۱۹۹۱). بنابراین، بر پایه این نظریه می‌توان گفت یکی از دلایل و علت‌شناسی پیرامون گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر، ضعف سیستم‌های مقابله‌ای و کنترلی است. به اعتقاد ساترلند^۲، فرد در صورتی به بزه‌کار مبدل می‌شود و کج‌رفتار می‌شود که تعاریف موافق قانون‌شکنی فراوانی بیش‌تری از تعاریف مخالف قانون‌شکنی داشته باشد (گاتفردسون^۳، ۱۹۹۰). براساس نظریه ساترلند، به نظر می‌رسد علل گرایش و عضویت جوانان در باندها و شبکه‌های تبهکارانه قاچاق مواد مخدر، وجود زمینه‌ها و بسترهای جرم‌زا و حل نشده است، از آنجایی که فقر اقتصادی و عدم محرومیت‌زدایی در مناطق مرزی شرق کشور و نابرابری درآمدی و عدم وجود اشتغال مولد در مرزهای شرقی کشور زمینه لازم را برای ارتکاب جرم (قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر) فراهم می‌کنند.

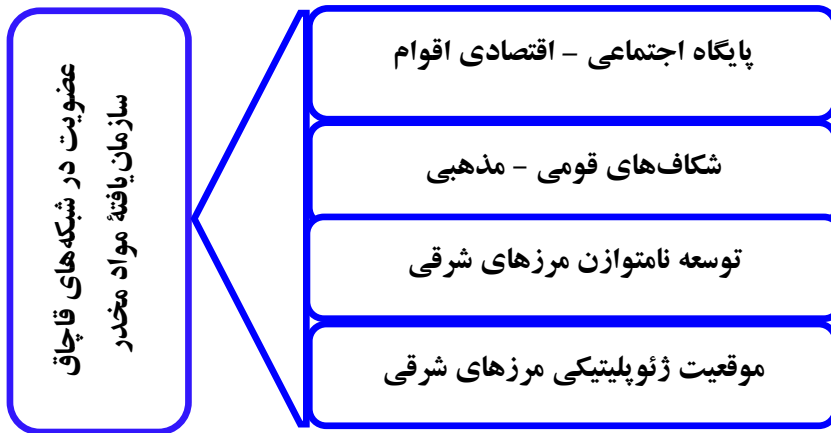
جمهوری اسلامی ایران به سبب مجاورت با یکی از بزرگ‌ترین کانون‌های تولید و قاچاق مواد مخدر، (افغانستان و پاکستان) به‌مثابه پلی برای ترانزیت مواد مخدر به کشورهای اروپایی واقع شده است و در این رهگذر، سودآوری قاچاق مواد مخدر این انگیزه را در فرد تقویت می‌کند که به‌منظور تصاحب سریع ثروت‌های کلان به قاچاق مواد مخدر روی آورد (قربانی و اکبری، محمدی و حسینی، ۱۳۹۵) که خسارت‌های جبران‌ناپذیری سالانه تحمیل نظام جمهوری اسلامی ایران می‌کند؛ به‌طوری که خسارت ناشی از تولید و مصرف مواد مخدر در قلمرو مرزهای ژئوپولیتیکی ایران به ۱۰۰ هزار میلیارد ریال می‌رسد که ۴۷ درصد این خسارت به مصرف‌کنندگان، ۲۴

1 Agnew and Brungardt

2 Sutherland

3 Gottfredson

درصد به دولت و ۲۹ درصد به جامعه وارد می‌شود (محمدی انارکی، ۱۳۹۵، ص ۱۹). حال با توجه به پیشینه تجربی و نظری بررسی شده، مدل مفهومی تحقیق به شرح زیر ارائه می‌شود.

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

روش

پژوهش حاضر از نظر روش اجرا، از تحقیقات پیمایشی است که در پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا انجام شده است و از نظر قلمرو موضوعی پیرامون قاچاق مواد مخدر و در قلمرو زمانی سال ۱۳۹۸ انجام گرفته است. برای ارائه جامعه آماری دقیق به آخرین آمار جمعیتی شهر زاهدان براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ استناد شده که مجموعاً ۵۹۲۹۶۸ نفر شامل ۲۹۰۸۷۳ زن و ۳۰۲۰۹۵ نفر مرد است که از این تعداد، ۳۵۰۲۶۶ نفر شامل ۱۷۳۲۱۱ زن و ۱۷۷۰۵۵ مرد در سنین بالای ۱۸ سال قرار دارند. همین تعداد (۳۵۰۲۶۶ نفر شامل ۱۷۳۲۱۱ زن و ۱۷۷۰۵۵ مرد) به عنوان جامعه آماری این تحقیق در نظر گرفته شد و برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد و در هر خوشه هم افراد به صورت تصادفی ساده برای ورود به نمونه و مصاحبه (پاسخ-گویی به پرسشنامه) انتخاب شده‌اند. در مجموع، تعداد ۳۸۴ نفر از شهروندان شهر زاهدان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای با بهره‌گیری از جدول مورگان انتخاب شدند.

ابزار گردآوری تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که سؤالات و گویه‌های آن بر حسب بررسی مبانی نظری تحقیق و همچنین انجام روش دلفی در میان برخی از صاحب‌نظران و خبرگان حوزه مواد مخدر شناسایی و طراحی شده بود. بدین منظور، ابتدا پس از بررسی‌های انجام شده تعداد ۹ نفر به عنوان صاحب‌نظر اعضای روش دلفی انتخاب شدند و بررسی‌های لازم مراحل دلفی برای رسیدن به اجماع و اشباع نظری در بین صاحب‌نظران صورت گرفت. در ادامه ضمن بررسی مؤلفه‌های به دست آمده از روش دلفی و همچنین تحلیل مباحث نظری، ۱۰ عامل به عنوان مهم‌ترین عامل مؤثر در گرایش به قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر شناسایی شد که این عوامل در قالب دور اول دلفی، به اعضای تیم دلفی ارسال شد و در نهایت در دور اول دلفی، تعداد ۵ عامل به عوامل شناسایی شده قبلی اضافه شد و عوامل ضمن‌نهایی‌سازی، جهت بررسی تیم دلفی، در دور دوم به اعضای تیم ارسال شد و اعضای تیم ضمن بررسی عوامل شناسایی شده، ۵ عامل دیگر را به عوامل قبلی اضافه کردند. در نهایت، ۲۰ عامل نهایی برای بررسی در دور سوم دلفی به اعضای تیم دلفی ارسال و به اتفاق نظر آن‌ها رسید. بنابراین، روش دلفی در سه مرحله در تحقیق حاضر صورت پذیرفت و خروجی آن منجر به ایجاد پرسشنامه محقق‌ساخته‌ای جهت تبیین عوامل مؤثر بر عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر در شهر زاهدان شد و میزان ضریب آلفای کلی پرسشنامه، ۰/۸۴ به دست آمد و برای بررسی روایی از روایی محتوایی صوری از نوع کیفی استفاده شده است؛ یعنی محقق از طریق نظرخواهی از کارشناسان و اساتید و نیروهای انتظامی متخصص استفاده کرده و نظرات پیشنهادی ایشان را در مورد شاخص‌ها اعمال کرده است. در جدول ۱، شاخص‌های به دست آمده به نمایش گذاشته شده است.

جدول ۱- عوامل مؤثر بر عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر

عوامل	گویه‌ها
پایگاه اجتماعی - اقتصادی اقوام	۱. بیکاری و نداشتن شغل مناسب و منبع درآمدی
	۲. طرد اجتماعی و عدم تعلق خاطر به ارزش‌های جامعه
	۳. طلاق و مشکلات و پیامدهای اجتماعی ناشی از آن

	۴. نابرابری در آمدی و عدم فقرزدایی در مناطق مرزی
	۵. ضعف نهادها و پایگاه‌های اجتماعی محلی در هویت بخشی به اقوام
	۶. قاچاق مواد مخدر به عنوان فرصت اقتصادی برای بهبود وضعیت در نقاط مرز نشین
شکاف‌های قومی - مذهبی	۷. تنش‌های قومی - قبیله‌ای مستمر و هدف‌دار در منطقه شرق کشور
	۸. تضعیف قومیت‌ها و ترغیب آن‌ها به قاچاق مواد مخدر در منطقه شرق کشور
	۹. افزایش فعالیت گروه‌های ضدانقلاب و همگرایی برخی از اقوام با نحله‌های فکری آن‌ها
	۱۰. تشدید منازعات قومی بین اهل تشیع و اهل تسنن و استفاده ابزاری از آن‌ها در قاچاق مواد مخدر
	۱۱. عدم توجه به مطالبات قانونی و خواسته‌های اقوام مرزهای شرقی مطابق قانون اساسی
	۱۲. عدم توسعه اقتصادی از قبیل نبود زیرساخت‌های اقتصادی و مراکز تولیدی و سرمایه‌گذاری
توسعه نامتوازن مرزهای شرقی	۱۳. انزوای سیاسی اقوام مرزهای شرقی و عدم توسعه سیاسی
	۱۴. عدم توجه مسئولان محلی به وضعیت آموزشی و زیرساخت‌ها و الزامات آن
	۱۵. عدم توسعه وضعیت فرهنگی - اجتماعی اقوام مرزهای شرقی
	۱۶. توزیع نامناسب ثروت و خدمات عمومی در بین اقوام مختلف مرزهای شرقی
موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی	۱۷. مجاورت جغرافیایی مرزهای شرقی با کشورهای همسایه افغانستان و پاکستان
	۱۸. قرار گرفتن مرزهای شرقی در مسیر ترانزیتی (تولید، توزیع و حمل و غیره)
	۱۹. موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی (دوری از مرکز) و ضعف کنترل و نظارت نسبت به سایر مناطق کشور
	۲۰. شرایط و موقعیت خاص مرزهای شرقی و وجود ناامنی و اقدامات تروریستی و نبود امنیت اقتصادی

یافته‌ها

یافته‌های جمعیت‌شناختی پژوهش نشان داد که از لحاظ جنسیت پاسخگویان، ۴۲/۲ درصد را زنان و ۵۴/۶ درصد را مردان تشکیل می‌دهند. میانگین سن پاسخگویان، ۳۵ سال و بیش‌ترین فراوانی ۳۷ ساله‌ها بوده است. همچنین، حداقل سن در میان نمونه، ۱۸ سال و حداکثر سن ۶۱ سال است. از نظر بومی و غیربومی بودن، ۸۱/۹ درصد را افراد بومی (شهرستان زاهدان) و فقط ۱۳ درصد را پاسخگویان غیربومی (خارج از شهرستان

زاهدان) تشکیل می‌دهند. از لحاظ وضعیت تأهل، ۴۵/۵ درصد نمونه را مجردها و ۴۹/۴ درصد را افراد متأهل (دارای همسر) و فقط ۲/۳ درصد را پاسخگویان افراد جدای از همسر تشکیل می‌دهند. ۲۴/۷ درصد نمونه را افراد زیر دیپلم، ۲۹/۹ درصد را دیپلم، ۸/۲۰ درصد را فوق دیپلم، ۱۶/۳ درصد را دیپلم، ۱۲/۵ درصد را لیسانس و ۹/۴ درصد را فوق لیسانس و بالاتر (تحصیلات تکمیلی) تشکیل می‌دهند. از لحاظ درآمد، یافته‌ها نشان داد که ۱۵/۱ درصد نمونه درآمدی حدود یک میلیون و کمتر دارند، ۳۶/۴ درصد نمونه را افرادی با درآمد حدود بیش از یک میلیون تا دو میلیون تشکیل می‌دهند. ۲۰/۹ درصد نمونه، درآمدی حدود بیش از دو میلیون تا سه میلیونی دارند. ۱۶/۲ درصد نمونه درآمدی حدود بیش از سه میلیون تا چهار میلیون دارند و ۴/۹ درصد نمونه را افرادی با درآمد حدود بیش از چهار میلیون تشکیل می‌دهند. بررسی شغل جامعه آماری هم نشان داد که ۲۳/۵ درصد نمونه بیکار هستند، ۲۹/۹ درصد نمونه را کارگران تشکیل می‌دهند ۱۸/۳ درصد نمونه، شغل آزاد خویش فرما و ۱۶/۹ درصد، کارمند معمولی هستند و ۷/۸ درصد نمونه را افرادی با شغل کارمند عالی رتبه (رئیس و مدیر، معاون) تشکیل می‌دهند.

فرضیه اول: پایگاه اجتماعی - اقتصادی اقوام مرزهای شرقی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان یافته مواد مخدر تأثیر گذار است.

جدول ۲- ضرایب رگرسیون خطی ساده پایگاه اجتماعی - اقتصادی اقوام

مدل	ضریب رگرسیونی استاندارد نشده	ضریب رگرسیونی استاندارد شده	ضریب R	ضریب R Square	سطح معناداری
مقدار B	خطای استاندارد	مقدار Beta	۰/۳۸۱	۰/۲۱۲	
مقدار ثابت پایگاه	۲۶/۶۹۵	۳/۳۲۵		۰/۰۰۰	
اجتماعی - اقتصادی اقوام	۰/۴۸۱	۰/۱۸۰	۰/۳۷۱		۰/۰۰۰

ضریب R، همبستگی خطی بین متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی اقوام مرزهای شرقی و گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان یافته مواد مخدر را نشان می‌دهد که

برابر با $0/38$ است. R^2 ، ضریب تعیین یا واریانس گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر را بر حسب پایگاه اجتماعی - اقتصادی اقوام نشان می‌دهد که برابر با $0/21$ است. این مقدار با توجه به خطی و ساده بودن معادله، مقدار قابل توجهی است؛ به‌ویژه اینکه مقدار R به $0/38$ رسیده و حاکی از حقیقی بودن این اثرگذاری است. مقدار B حدود $0/48$ است و مقدار $Beta$ حدود $0/37$ است و سطح معناداری این رابطه که $0/000$ است، حاکی از این است که هر واحد تغییر در پایگاه اجتماعی - اقتصادی اقوام مرزهای شرقی، می‌تواند حامل $0/37$ واحد تغییر در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر در سطح معناداری $p > 0/000$ باشد.

فرضیه دوم: توسعه نامتوازن مرزهای شرقی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر تأثیرگذار است.

جدول ۳- ضرایب رگرسیون خطی ساده توسعه نامتوازن مرزهای شرقی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر

مدل	ضریب رگرسیونی استاندارد نشده	ضریب رگرسیونی استاندارد شده	ضریب R	ضریب R Square	سطح معناداری
	مقدار B	مقدار Beta	$0/421$	$0/246$	
مقدار ثابت	$25/118$				$0/000$
توسعه نامتوازن مرزهای شرقی	$0/512$	$0/383$			$0/000$

ضریب R ، همبستگی خطی بین متغیر توسعه نامتوازن مرزهای شرقی و گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر را نشان می‌دهد که برابر با $0/42$ است. R^2 ، ضریب تعیین گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر را بر حسب توسعه نامتوازن مرزهای شرقی نشان می‌دهد که برابر با $0/24$ است. این مقدار با توجه به خطی و ساده بودن معادله، مقدار قابل توجهی است؛ به‌ویژه اینکه مقدار R به $0/42$ رسیده و حاکی از حقیقی بودن این اثرگذاری است. مقدار B حدود

۰/۵۱ است و مقدار Beta حدود ۰/۳۸ است و سطح معناداری این رابطه که ۰/۰۰۰ است، حاکی از این است که هر واحد تغییر در توسعه نامتوازن مرزهای شرقی، می‌تواند حامل ۰/۳۸ واحد تغییر در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر در سطح معناداری $p > 0/000$ باشد.

فرضیه سوم: شکاف‌های قومی - مذهبی اقوام مرزهای شرقی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر تأثیرگذار است.

جدول ۴- ضرایب رگرسیون خطی ساده شکاف‌های قومی - مذهبی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر

مدل	ضریب رگرسیونی استاندارد نشده	ضریب رگرسیونی استاندارد شده	ضریب R	ضریب R Square	سطح معناداری
	خطای استاندارد	مقدار Beta	۰/۳۴۲	۰/۱۶۲	
مقدار ثابت	۳۱/۱۵۲				۰/۰۰۰
شکاف‌های قومی - مذهبی	۰/۴۴۱	۰/۲۷۵			۰/۰۰۰

ضریب R، همبستگی خطی بین شکاف‌های قومی - مذهبی و متغیر گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر را نشان می‌دهد که برابر با ۰/۳۴ است. R²، ضریب تعیین یا واریانس گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر را بر حسب شکاف‌های قومی - مذهبی نشان می‌دهد که ۰/۱۶ است و به این معنی است که متغیر شکاف‌های قومی - مذهبی به تنهایی می‌تواند ۰/۱۶ درصد از تغییرات گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر را تعیین کند. همچنین، مقدار B که حدود ۰/۴۴ است و مقدار Beta که حدود ۰/۲۷ است و سطح معناداری این رابطه که ۰/۰۰۰ است، حاکی از این است که هر واحد تغییر در شکاف‌های قومی - مذهبی، می‌تواند حامل ۰/۲۷ واحد تغییر در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر در سطح معناداری $p > 0/000$ باشد.

فرضیه چهارم: موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر تأثیرگذار است.

جدول ۵- ضرایب رگرسیون خطی ساده موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر

مدل	ضریب رگرسیونی استاندارد نشده	ضریب رگرسیونی استاندارد شده	ضریب R	ضریب R Square	سطح معناداری
	خطای مقدار B	مقدار Beta	۰/۵۴۲	۰/۴۱۳	
مقدار ثابت	۳۴/۲۱۷	۲/۳۵۹			۰/۰۰۰
موقعیت					
ژئوپلیتیکی	۰/۵۲۱	۰/۲۶۰	۰/۴۰۱		۰/۰۰۰
مرزهای شرقی					

ضریب R، همبستگی خطی بین متغیر موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی و گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر را نشان می‌دهد که برابر با ۰/۵۴ است. R²، ضریب تعیین گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر را بر حسب موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی برابر با ۰/۴۱ است و به این معنی است که متغیر موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی به تنهایی می‌تواند ۰/۴۱ درصد از تغییرات گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر را تعیین کند و مقدار R به ۰/۵۴ رسیده و حاکی از حقیقی بودن این اثرگذاری است؛ B با مقدار ۰/۵۲ و Beta با مقدار ۰/۴۰، حاکی از این اثرگذاری است.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه که علل‌شناسی گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر را با نگاهی امنیتی-انتظامی به مسائل و تهدیدات قومی مرزهای شرقی در چهار بعد مورد بررسی و تحلیل قرار داده است، ابتدا به مؤلفه پایگاه اجتماعی-اقتصادی اقوام پرداخته که این متغیر در تحقیقات گذشتگان نیز به عنوان یک متغیر زمینه‌ای هم در گرایش به مصرف مواد مخدر و هم در گرایش به قاچاق مخدر مورد آزمون قرار گرفته

است. متغیر موقعیت ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران نیز به لحاظ مجاورت مرزی در مراکز تولید، توزیع و ترانزیت مواد مخدر یکی دیگر از مؤلفه‌هایی است که هم در این تحقیق و در برخی از تحقیقات گذشته، عامل بسیار مؤثری در قاچاق مواد مخدر تلقی می‌شود. نوآوری و رویکرد جدید این تحقیق به تعبیر خبرگان و صاحب‌نظران حوزه مواد مخدر و خبرگان امنیتی - انتظامی، بررسی دو متغیر اساسی توسعه نامتوازن مرزهای شرقی و شکاف‌های قومی - مذهبی که هم براساس نظرات خبرگان و هم براساس یافته‌های آماری این مطالعه، عامل مؤثری در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر در مرزهای شرقی تلقی می‌شود و زمینه مساعدی را برای جذب و عضوگیری و گزینش قاچاقچیان با بهره‌برداری از تنش‌های قومی و آسیب‌های عدم توسعه مرزی فراهم می‌آورند. لذا قاچاقچیان سازمان‌یافته مواد مخدر با دامن زدن و تقویت تضادها، به اقدامات شوم خود مشروعیت بخشیده تا از این طریق و به صورت پنهانی، اقدام به جذب، گزینش و عضویت اقوام (جوانان و نوجوانان) در باندها و شبکه‌های تبهکارانه و بزهکارانه خود کنند. لذا بر این اساس، بین تمام عوامل مؤثر مورد مطالعه و گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر، رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

براساس آزمون فرضیه اول، این نتیجه حاصل شد که متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی اقوام اثر قابل توجهی بر گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر دارد. این مؤلفه با نتایج اکبری و احمدی (۱۳۹۱) همخوان است. از طرفی، با توجه به اینکه نوآوری این تحقیق در بعد دیگری با نیم‌نگاهی به مسائل و تهدیدات و آسیب‌های قومی - مذهبی در مرزهای شرقی و ارتباط آن با مافیای قاچاق مواد مخدر را مورد بررسی و پیمایش قرار داده است، به عبارت دیگر به‌طور دقیق‌تر و شفاف‌تر، شاخص بیکاری و نداشتن شغل مناسب در نوار مرزی شرق کشور، نابرابری درآمدی و فقر اقتصادی در این منطقه، افزایش فاصله و تضاد طبقاتی بین مناطق و نواحی مرکزی کشور با مرزهای شرقی کشور و مناطق کمتر برخوردار از عوامل و آسیب‌های مؤثر در مناطق قومیت‌نشین شرق کشور بوده که زمینه‌های لازم را نسبت به عضویت در

شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر فراهم می‌کند. لذا ضروری است نهادها و پایگاه‌های اجتماعی محلی، دولتی، ملی و حاکمیتی برای مقابله و مبارزه با قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر، رویکردها و سیاست‌های خود را از سیاست‌ها و خط و مشی‌گذاری‌های مبتنی بر مبارزه صرف با قاچاق سازمان‌یافته و مافیای مواد مخدر به سیاست‌های ایجابی و فرصت‌ساز در هویت‌بخشی اجتماعی و کارآمدسازی بنیان‌های اقتصادی اقوام مرزهای شرقی با هدف پیشگیری از عضویت و گرایش اقوام مرزهای شرقی به شبکه‌های قاچاق مواد مخدر تغییر کنند.

براساس آزمون فرضیه دوم، این نتیجه حاصل شد که متغیر توسعه نامتوازن مرزهای شرقی نیز بر گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر تأثیرگذار بوده، نگارندگان با رویکرد جدید و با نگاهی به مسائل قومی مرزهای شرقی و با تکیه بر یافته‌های آماری و شاخص‌های مورد مطالعه معتقدند که عدم توسعه اقتصادی از قبیل نبود زیرساخت‌های اقتصادی، کمبود کارخانه‌ها و مراکز تولیدی بسترها و زمینه‌های لازم را به منظور عضویت اقوام مرزهای شرقی در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر فراهم آورده است. همچنین، انزوای سیاسی اقوام مرزهای شرقی، عدم توسعه سیاسی و عدم توسعه وضعیت آموزشی - دانشگاهی نیز از مؤلفه‌های محوری و مهم دیگری است که در گرایش به عضویت در شبکه‌های مافیا و سازمان‌یافته قاچاق مواد مخدر تأثیرگذار است. بنابراین، ضروری است نهادهای دولتی و حاکمیتی نسبت به توسعه همه‌جانبه مرزهای شرقی به‌ویژه توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی با هدف پیشگیری از آسیب‌ها و تهدیدات توسعه‌نیافتگی و توسعه نامتوازن از جمله آسیب‌ها و تهدیدات ناشی از قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر، اقدامات راهبردی و اجرایی گسترده‌ای صورت‌بندی و عملیاتی کنند.

براساس آزمون فرضیه سوم، این نتیجه حاصل شد که متغیر شکاف‌های قومی - مذهبی نیز اثر قابل توجهی بر گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر دارد. به عبارت دقیق‌تر، افزایش تنش‌ها و ناآرامی‌های قومی - مذهبی در مرزهای شرقی، تضعیف و تخریب قومیت‌ها در منطقه شرق کشور با توجه به موقعیت بسیار

حساس و بنیان فکری - مذهبی اقوام مرزهای شرقی و عدم توجه جدی به مطالبات قانونی و نارسایی‌های اجتماعی - اقتصادی اقوام از یک طرف و فعالیت گروهک‌ها و معاندین و مخالفان نظام جمهوری اسلامی ایران از طرف دیگر، مرزهای شرقی را به بستر ناامن و نایمنی مبدل کرده و معاندان و مخالفان نظام جمهوری اسلامی در مرزهای شرقی کشور با هدف ضربه زدن به بنیان‌های مذهبی - دینی - اعتقادی اقوام مرزنشین اقدام به جذب و گزینش جوانان در باندها و شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر کرده که عمدتاً عواید و درآمدهای نامشروع قاچاق مواد مخدر را با هدف تأمین منابع مالی تروریسم و انجام اقدامات تروریستی در قلمرو مرزهای جمهوری اسلامی ایران صورت‌بندی می‌کنند. یافته‌های تحقیق نشان داد از جمله شاخص‌های تأثیرگذار افزایش فعالیت گروه‌های ضدانقلاب و همگرایی برخی از اقوام مرزهای شرق با نحله‌های فکری آن‌ها، تشدید منازعات قومی بین اهل تشیع و اهل تسنن، عدم توجه و رسیدگی جدی به مطالبات قانونی و خواسته‌های اقوام مرزهای شرقی مطابق قانون اساسی از سوی نهادها و مسئولان ذی‌ربط دولتی و محلی از مهم‌ترین عواملی است که در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر تأثیرگذار است.

براساس آزمون فرضیه چهارم، متغیر موقعیت ژئوپلیتیکی نیز بر گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر در قلمرو مرزهای شرقی تأثیر دارد که یافته پژوهش حاضر با نتایج تحقیق قربانی و همکاران (۱۳۹۵) همسو بوده و در یک راستا می‌باشند. بنابراین، موقعیت ژئوپلیتیکی مهم‌ترین عامل بر قاچاق مواد مخدر تلقی می‌شود. یافته‌ها و تحلیل‌های آماری این تحقیق با رویکرد جدیدتری موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی را به صورت توأمان با ترکیب مسائل و تهدیدات قومی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر دخیل می‌داند. به عبارت دیگر، مجاورت جغرافیایی مرزهای شرقی با کشورهای همسایه موصوف به هلال طلایی (افغانستان و پاکستان و ایران)، قرار گرفتن مرزهای شرقی در مسیر ترانزیتی (تولید، توزیع و حمل و غیره)، موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی (دوری از مرکز) و ضعف کنترل و نظارت نسبت به سایر مناطق کشور، شرایط و موقعیت خاص مرزهای

شرقی از جمله وجود نامنی و اقدامات تروریستی و نبود امنیت اقتصادی و تهدیدات قومی و مذهبی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق مواد مخدر تأثیرگذار است. از آنجا که براساس آزمون فرضیه اول تحقیق، این نتیجه حاصل شد که پایگاه اجتماعی - اقتصادی اقوام مرزهای شرقی کشور بیش‌ترین تأثیر را نسبت به سایر متغیرها با گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر داشت. لذا پیشنهاد می‌شود با نهادسازی تخصصی و همه‌جانبه‌گرایانه و ارائه نقش به سازمان‌های مرتبط پیرامون موضوعات و مطالبات اجتماعی - اقتصادی اقوام مرزهای شرقی به منظور پیشگیری مداخله‌ای و پیش‌کنشی در امر مبارزه با قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر صورت بگیرد. همچنین، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران با محوریت پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا اقدامات و تحلیل‌های دقیق‌تری را که در رابطه با مبارزه با قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر از طریق علل‌شناسی عضویت جوانان و نوجوانان مرزهای شرقی کشور در باندهای قاچاق مواد مخدر صورت می‌دهند، به سازمان‌ها و مراجع بالادستی ارائه کرده تا برنامه‌ریزی‌های راهبردی و منسجم پیرامون علل و عوامل گرایش در قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر انجام بگیرد. همچنین، براساس آزمون فرضیه دوم، این نتیجه حاصل شد که شکاف‌های قومی - مذهبی نیز در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر تأثیرگذار بوده است. لذا پیشنهاد می‌شود با توجه به پیشرفت‌های مقابله با قاچاق مواد مخدر پس از پیروزی انقلاب اسلامی و به‌ویژه در چند سال اخیر علی‌رغم اقدامات تروریستی و ایذایی با محوریت قاچاقچیان مواد مخدر در مرزهای شرقی کشور، ضرورت دارد تا سازمان‌ها و نهادهای مسئول و ذی‌ربط در زمینه اقدامات پیشگیرانه و مقابله‌ای (سلبی)، اقدامات پیشگیرانه و پیش‌کنشی ایجابی با محوریت رسیدگی به مطالبات قانونی اقوام مرزهای شرقی از طریق سیاست‌های خرد، ایجاد و توسعه مراکز فرهنگی - مذهبی برای اقوام، تقویت بنیان‌های اجتماعی - اقتصادی، حمایت‌های مادی - معنوی از اقوام مرزهای شرقی به منظور پیشگیری از واگرایی‌های قومی مذهبی اقوام و همگرایی آن‌ها با معاندان و مخالفان نظام جمهوری اسلامی به‌ویژه شبکه‌های مافیایی و آموزش‌دیده و تروریستی محور قاچاق مواد مخدر

با استفاده از کلیه توانمندی‌های سازمان‌های دولتی و غیردولتی از طریق راهبردهای مؤثر اقدام کنند.

از آنجا که براساس آزمون فرضیه سوم تحقیق، این نتیجه حاصل شد که توسعه نامتوازن مرزهای شرقی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر دارای اثرات قابل توجهی است. لذا پیشنهاد می‌شود، سازمان‌ها و نهادهای دولتی و حاکمیتی، برنامه‌ها و اقدامات اجرایی دقیقی برای طراحی زیرساخت‌های لازم اقتصادی و تجاری و توسعه زیرساخت‌های و فرهنگی و اقتصادی با هدف اشتغال پایدار و ایجاد منطقه امن برای سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در مناطق مرزی به‌منظور پیشگیری از فعالیت و اقدامات باندها و شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر ضروری است. همچنین، براساس آزمون فرضیه چهارم، این نتیجه حاصل شد که موقعیت ژئوپلیتیکی مرزهای شرقی در گرایش به عضویت در شبکه‌های قاچاق سازمان‌یافته مواد مخدر تأثیرگذار است. لذا، پیشنهاد می‌شود با توجه به اینکه مرزهای شرقی از نظر ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی در مسیر ترانزیت، تولید و انتقال مواد مخدر به دیگر مرزهای غربی کشور و حتی نواحی مرکزی کشور نقش مؤثری ایفا می‌کند. به نظر می‌رسد برنامه‌های تاکتیکی و اقدامات اجرایی و سخت‌افزاری مناسب و بهره‌برداری از فناوری‌های نوین اطلاعاتی با هدف افزایش توان کنترل مرزها به‌منظور کاهش ورود مواد مخدر به داخل کشور و کاهش رخدادهای ضد امنیتی در مرزها به‌ویژه انسداد مرزهای شرقی و جنوب شرقی کشور توسط ستاد مبارزه با مواد مخدر و در نوک پیکان پلیس مبارزه با مواد مخدر صورت بگیرد.

منابع

منابع فارسی

- اثبات‌زاده، بهنام (پاییز ۱۳۹۸). بررسی شیوه‌های جلوگیری از قاچاق مواد مخدر. فصلنامه دانش انتظامی گیلان. ۸(۳۱)، صص ۷۶-۱۰۳. قابل بازیابی از:

<https://b2n.ir/x83361>

- اکبری، حسن و احمدی، حسین (زمستان ۱۳۹۱). بررسی جامعه‌شناختی پدیده قاچاق مواد مخدر توسط زنان در شهر زنجان. *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*. ۳(۳۲). صص ۱۱۳-۱۳۲ قابل بازیابی از:
<https://b2n.ir/n59650>
- بختیاری، لطفعلی؛ قاسمی اردهائی، علی؛ خباز، صمد و قاسمی، لیلا (۱۳۹۹). مدیریت مبارزه با ساختارهای اجتماعی- فردی علل اعتیاد به مواد مخدر در ایران. *فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*. ۱۵(۵۸)، صص ۱۳۱-۱۵۰. قابل بازیابی از:
<https://b2n.ir/u40582>
- حشمت‌زاده، محمدباقر و گلهدار، مجید (بهار ۱۳۹۱). قاچاق مواد مخدر و سیاست‌های نوین سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در استان سیستان و بلوچستان. *پژوهشنامه دفاع مقدس*. ۱(۱)، صص ۱۵۵-۱۸۷. قابل بازیابی از:
<https://b2n.ir/h61714>
- جعفریان، محمدحسن؛ احتشامی، علی و حسونند، غلامرضا (۱۳۹۴). عوامل جغرافیایی مؤثر بر قاچاق مواد مخدر از مرز استان هرمزگان. *پژوهشنامه مطالعات مرزی*. ۳(۲)، صص ۹۹-۱۲. قابل بازیابی از:
<https://b2n.ir/n10669>
- سلطانی نژاد، امیر؛ برشان، ادیبه؛ اسدی، امیر صدرا؛ بلوردی، مریم و سادی، علی (۱۳۹۷). واکاوی کیفی قاچاق مواد مخدر از منظر زنان قاچاقچی زندان مرکزی شهر کرمان. *زن در توسعه و سیاست*. ۱(۱)۱۶، صص ۱۱۱-۱۲۹. قابل بازیابی از:
<https://b2n.ir/y62076>
- شایگان، فریبا و اصغرزاده، سمیه (بهار ۱۳۹۴). جایگاه مشارکت مردم در پیشگیری اجتماعی از جرم مواد مخدر. *فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد*. ۲(۵)، صص ۶۹-۸۶. قابل بازیابی از:
<https://b2n.ir/m27642>
- قربانی، ابراهیم؛ اکبری، کریم؛ محمدی، میر صادق و حسینی، بهرام (تابستان ۱۳۹۵). بررسی و مقایسه تطبیقی قانون مبارزه با مواد مخدر، پیش‌سازها و روان‌گردان‌ها در ج.ا.ایران با برخی کشورهای همسایه. *فصلنامه مطالعات بین‌المللی پلیس*. ۶(۲۶)، صص ۳۷-۹. قابل بازیابی از:
<https://b2n.ir/t55886>

- کیانی، کیانوش (۱۳۸۹). نگاهی به قوانین مبارزه با مواد مخدر. نشر جامعه و فرهنگ، کمیته مبارزه با مواد مخدر دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- محمدی، مجید (۱۳۹۱). راهکارها و پیش آمدهای قاچاق کالا در شهرهای مرزی (مطالعه موردی؛ شهر پیرانشهر). دومین همایش ملی راهکارهای توسعه اقتصادی با محوریت برنامه‌ریزی منطقه‌ای. قابل بازیابی از: <https://b2n.ir/n43462>
- محمدی انارکی، حمید (۱۳۹۵). عوامل مؤثر بر گرایش به قاچاق در بین زندانیان شهر کرمان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی کرمان.

منابع لاتین

- Agnew.R. & Brungardt, T.M. (1991). Juvenile misconduct and delinquency. Boston: Houghton and Mifflin.
- Becker, G. (1968). Crime and punishment. Journal of Political Economy 76(2), 162-217. Retrieved from: <https://b2n.ir/a20803>
- Brush, J. (2007). Does income inequality leads to more crime? a comparison of cross - sectional and time-series analyses of United States counties, Economics Letters 96, 264-268. Retrieved from: <https://b2n.ir/s08012>
- Cohen, A., Kluegel, H.G. & land, R. (1981). Neighbourhoods and Crime. New York: Lexington.
- Gottfredson, L. (1990). Privation and vulnerability to victimization for Canadian youth: The contexts of gender, race, and geography, Youth Violence and Juvenile Justice, 2(4), PP 123 -139. Retrieved from: <https://b2n.ir/b40253>